

Włodzimierz O s a d c z y, *Polacy na Ukrainie dzisiaj. Informator. Cz. I: Federacja Organizacji Polskich na Ukrainie*, Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Polska-Wschód 2000, ss. 64, il.

Włodzimierz O s a d c z y, *Polacy na Ukrainie dzisiaj. Informator, Cz. II: Związek Polaków na Ukrainie. Stowarzyszenie Uczonych Polskich na Ukrainie. Zjednoczenie Nauczycieli Polskich na Ukrainie. Międzynarodowe Stowarzyszenie Przedsiębiorców Polskich na Ukrainie*, Lublin–Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Polska-Wschód 2003, ss. 95, il.

O potrzebie badań nad opracowaniem informatora na temat Polaków na Wschodzie przekonywać nie trzeba. Prace takie są prowadzone od wielu lat m.in. w Instytucie Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym w KUL. Zainteresowanie wszelkiego rodzaju leksykonami ciągle dziś rośnie. Dyktuje je choćby chęć uzupełnienia ogólnego wykształcenia bez czasochłonnej lektury. Również zainteresowanie historią czy potrzeba sięgnięcia po krótkie informacje, aby uzupełnić często niezrozumiałą lekturę, to także powoduje wzrost popularności wszelkiego rodzaju informatorów.

Pracownik Instytutu Polonijnego, dr Włodzimierz Osadczy, przygotował dwa tomy bardzo potrzebnego informatora obejmującego Polaków na Ukrainie. Książki zostały wydane przez Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL we współpracy ze stowarzyszeniami „Wspólnota Polska” oraz „Polska-Wschód”, jak również z Wyższą Szkołą Humanistyczną w Pułtusku. Fakt ten mówi o randze przedsięwzięcia. Oprócz Autora pracę opatrzyli wprowadzeniem: prezes „Stowarzyszenia Współpracy Polska Wschód” Stefan Nawrot oraz dyrektor Instytutu Polonijnego ks. Edward Walewander. Ten ostatni pisze: „przeciętny Polak zapytany o potencjał polski na Ukrainie, nie potrafiłby prawdopodobnie nic konkretnego na ten temat powiedzieć. Utarło się przekonanie, iż Polacy odeszli stamtąd po 1945 r. na zachód, czyli do Polski. Niecała to jednak prawda o społeczności polskiej dzisiejszej zachodniej Ukrainy. Wielu pozostało; spośród urodzonych w drugim półroczu ubiegłego stulecia, niemała liczba wytrwała w tradycji polskiej i katolickiej. Dziś mogą to ujawnić i skutkiem tego natychmiast jawi się potrzeba szukania wzajemnych więzi. Człowiek nigdy nie przestaje być *animal sociale*. To właśnie czyni zrozumiałym skądinąd może zaskakujący fakt, iż Polacy na Ukrainie dysponują dziś kilkuset stowarzyszeniami różnego typu i charakteru, oczywiście przede wszystkim działającymi na polu kultury. Organizacje te w niemałym stopniu przyczyniają się do umacniania i nawiązywania więzi polsko-ukraińskich, zagrzebywania przeszłości, szukania wspólnych korzeni w historii i losie obu narodów. Są one także, a właściwie staną się z chwilą, kiedy dotrą do świadomości polskiej i ukraińskiej, punktami wyjścia wielu cennych inicjatyw” (t. II, s. 5).

Całość leksykonu podzielona jest na dwa tomy, z których pierwszy dotyczy Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie, natomiast drugi obejmuje Związek Polaków na Ukrainie, Stowarzyszenie Uczonych Polskich, Zjednoczenie Nauczycieli Polskich oraz Międzynarodowe Stowarzyszenie Przedsiębiorców Polskich na Ukrainie.

Pierwszy z omawianych tomów w zasadniczej jego części prezentuje wykaz organizacji członkowskich Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie. Dane o poszczególnych ośrodkach federacji zostały pogrupowane według obwodów i zamieszczone w kolejności alfabetycznej. Atutem opracowania jest niewątpliwie podwójny opis każdego ze stowarzyszeń w języku polskim i ukraińskim. Informacje poszerzono także o dane na temat liczebności członków omawianych towarzystw, a tam, gdzie to możliwe, o zarys historyczny ośrodka. Niezwykle cenne jest również wzbogacenie pozycji o bibliografię na temat Polaków na Ukrainie. Ostatnie strony opracowania zawierają zdjęcia z życia Polonii ukraińskiej oraz szczegółową mapkę z graficznym rozmieszczeniem omówionych w tomie ośrodków działalności polskiej.

Tom drugi można podzielić według kolejno przedstawianych organizacji. Są to: Związek Polaków na Ukrainie, Stowarzyszenie Uczonych Polskich, Zjednoczenie Nauczycieli Polskich oraz Międzynarodowe Stowarzyszenie Przedsiębiorców Polskich na Ukrainie. Każda z tych części rozpoczyna się zatem stosunkowo obszerną charakterystyką omawianego stowarzyszenia. Omówienie zawiera przegląd działalności poszczególnych organizacji, liczbę ich członków, jak również rys historyczny. Dla polskiego czytelnika szczególnie ważne są te związki, które w szczególny sposób przyczyniają się do rozwoju kultury polskiej na Wschód od Bugu. Pierwszą z nich, której Autor poświęcił sporo uwagi, jest rozwijające się prężnie Stowarzyszenie Uczonych Polskich na Ukrainie. Organizacja ta, powstała w 1996 roku, zrzesza dziś ponad 260 członków w piętnastu oddziałach obwodowych. Przesłaniem i pierwszoplanowym zadaniem stowarzyszenia jest służenie wszystkim, którym bliska jest kultura, nauka i tradycje Polski i Ukrainy. Warto dodać, iż ogromna pomoc w realizacji założenia tej organizacji nadchodzi ze strony stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, a zarazem osobiście jej prezesa, prof. dra hab. Andrzeja Stelmachowskiego. Dr Osadczy podjął się szczegółowego przedstawienia każdego z oddziałów Stowarzyszenia. Dodatkowym plusem książki jest także zamieszczony pod koniec tej części dorobek naukowy członków omawianego Stowarzyszenia.

Kolejne, znaczące dla Polaków stowarzyszenie to Zjednoczenie Nauczycieli Polskich na Ukrainie. W opisie tej organizacji mocno wzrusza jej historia, uświadamiająca współczesnym Polakom o niezwykłych wprost trudnościach w podtrzymaniu kultury i tradycji narodowych. Na uwagę zasługuje fakt, iż mimo terroru i walki sięgającej zbrodni z wszelkimi przejawami polskości, nie udało się władzy sowieckiej unicestwić ducha polskiego w narodzie. Z recenzowanej pracy wynika, że dziś niestety jedynie niewielki procent Polaków na Ukrainie włada językiem ojczystym. Próby odrodzenia polskiego szkolnictwa nie ustają w niemal wszystkich miejscowościach zamieszkałych przez polską ludność. Jednakże ten obszar działalności polskiej domaga się poważnego doinwestowania ze strony Macierzy.

Informator autorstwa dra Włodzimierza Osadczego spotyka się z dużym zainteresowaniem nie tylko z uwagi na treść opracowania. Ważnym uzupełnieniem obu tomów są też liczne zdjęcia oraz mapki. Całość dopełnia wspomniana już bibliografia o Polakach na Ukrainie.

Aleksandra Rutkowska